

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Карпіщенко О.І., к.е.н., проф., **Катериніна М.П.**, студентка
Сумський державний університет

На сьогоднішній день для України сфера пенсійного забезпечення громадян є все більш актуальною. Постійне зростання кількості пенсіонерів потребує необхідності реформування системи пенсійного забезпечення. Цей процес був розпочатий з 2004 року, коли законами «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» було запроваджено два рівні пенсійної системи: оновленого солідарного рівня та недержавного пенсійного забезпечення на добровільних засадах.

У розвинених країнах світу передбачається існування трьох рівнів системи пенсійного забезпечення. Крім солідарної системи вона включає обов'язкову накопичувальну і добровільну накопичувальну системи. Щодо останньої, то вона стає все більш актуальною – її діяльність може здійснюватися завдяки страховим організаціям, банківським установам та недержавним пенсійним фондам (НПФ).

Зосередимо увагу саме на розгляді останнього варіанту. Українським законодавством передбачається існування трьох типів НПФ: відкритих, корпоративних та професійних. В Україні переважно функціонують відкриті НПФ, вкладником яких може стати будь-який громадянин. Корпоративний НПФ створюється для формування пенсійного фонду роботодавцями для своїх працівників. Найчастіше засновниками таких фондів є декілька великих компаній. Щодо професійного НПФ, то його вкладниками можуть бути лише люди тієї професії, профспілка якої його заснувала.

В Україні на початок 2011 року зареєстровано 101 НПФ, з них 83 – це відкриті фонди. Але така цифра є загальною і не дозволяє побачити реальні показники діяльності фондів. Так із загального числа НПФ тих, у яких чиста вартість активів на початок 2011 року перевищила 1 млн. гривень було лише 29. За даними Держфінпослуг, кількість учасників НПФ на 1 січня 2011 року становила 569,2 тис. осіб, але валова частка вкладів належала юридичним особам, що свідчить про відсутність попиту на послуги НПФ у населення.

Загалом усі НПФ є неприбутковими організаціями і функціонують за рахунок визначеного відсотку від вкладень. Основним завданням їх діяльності є невеликий, але стабільний приріст коштів вкладників. Особливістю діяльності НПФ є те, що вони провадять діяльність лише з національною валютою і досягнення більшого прибутку, ніж рівень інфляції можна досягти лише шляхом інвестування коштів у інструменти з високим ступенем надійності, якими можуть бути банківські депозити, цінні державні папери, дорогоцінні метали. Метою такої діяльності не є отримання надприбутків – головне, щоб інвестиції супроводжувалися мінімальним ризиком. Досягти необхідних результатів можна лише за рахунок успішної роботи НПФ і на інших сегментах ринку, що є можливим лише для третини організацій, які провадять свою діяльність в Україні.

Щодо функціонування НПФ на українському ринку, то основними показниками діяльності можуть слугувати чиста вартість одиниці пенсійних внесків, її приріст порівняно з інфляцією та кількість учасників.

Так чиста вартість одиниці пенсійних внесків показує, наскільки збільшилася кожна вкладена гривня з початку дії фонду. Наприклад, показник «1,5» означає, що внесена 1 тис. грн. на звітну дату становить 1,5 тис. грн., а «0,8» – 800 грн. Фонди з показниками, що перевищують чисту вартість початкових вкладів вдвічі – це Універсальний, ПриватФонд, Соціальний стандарт, VCI, Укрсоцфонд.

При річній інфляції близько 10 % зміна чистої вартості для НПФ «Універсальний» в останні роки складала приблизно 30 % за рік, для «ПриватФонду» – 12-14 %, для НПФ «Соціальний стандарт» – від 20 до 48 %, для НПФ «VCI» – більше 20 %, «Укрсоцфонду» – лише близько 8 %.

За кількістю учасників явну перевагу має НПФ «Європа», який має більше 135 тис. вкладників, але з них лише трохи більше 8 тисяч складають фізичні особи, решта – це компанії, які застрахували своїх працівників. Лідером за кількістю приватних вкладників є «Перший національний відкритий пенсійний фонд», учасниками якого є більше 13 тис. осіб. Серед вище перерахованих найбільшу кількість вкладників на початок 2011 року має «Укрсоцфонд» – 15,6 тис. осіб.

Отже, можна зробити висновок, що недержавне пенсійне страхування залишається в Україні лише на етапі початкового розвитку. Серед 83 відкритих фондів активну діяльність провадять не більше тридцяти, а задовільні показники роботи має лише кожен третій з них. НПФ не користуються значною популярністю у громадян. Причинами цього є обмеженість інформації про діяльність НПФ, недовіра населення та низькі фінансові можливості потенційних учасників, які все частіше мають можливість лише задовольнити поточні потреби і не в змозі вилучити частину доходів для безпосереднього накопичення майбутньої пенсії. Тож для розвитку НПФ необхідно покращення соціального становища в країні в цілому. В свою чергу, очевидні переваги фондів такі, як особисте визначення платником настання пенсійного віку, частоти, суми та тривалості виплат все ж гарантують в перспективі пріоритет НПФ над державним пенсійним забезпеченням в Україні.

Економіка та менеджмент: перспективи розвитку : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 22–24 червня 2012 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С.57-58.